Universitatea De Ştiinţe Agronomice Şi Medicină Veterinară Bucureşti

Facultatea de Horticultură Specialitatea Peisagistică

Restaurare

STUDIU ISTORIC GRADINA CISMIGIU

Student:Csutak Andrea Tilda

Anul 3, Grupa 2

Prof. : Conf. univ. dr. Violeta Răducan

2012

Studiu istoric – Gradina Cismigiu

Acest studiu istoric are ca scop prezentarea principalelor etape de evolutie ale Gradinii Cişmigiu si evidenţierea valorilor culturale.

1. **Prima etapă**

Forma parcului si nucleul compoziţional de amenajare au fost stabilite din prima etapă a proiectarii parcului, la ordinul dat de Generalul Kiseleff in 1830. Înainte de a se lua hotarârea amenajării unui parc terenul era unul mlăştinos certificat ca primă datare prin planul Bucureştiului ridicat de ofiterul austriac Ferdinand Ernst in 1791.

Terenul, cunoscut sub numele de "Balta lui Dura Neguţătorul" avea un caracter public însă din punctul de vedere al cerinţelor igienice, funcţionale şi estetice era departe de a constitui o grădină sau un loc de promenada pentru bucureşteni.

Terenul pe care a fost amenajată Grădina Cişmigiu se afla în zona joasă, deseori inundabilă a Bucureştiului, situată la extremitatea vestică a centrului oraşului. La sud zona era delimitată de Podul de Pământ care va deveni mai tărziu Calea Plevnei. În zona Cişmigiului, Podul de Pământ avea un traseu relativ paralel cu Dâmboviţa. Celelalte laturi ale marii insule în mijlocul căeia se afla balta Cişmigiului erau strzile (uliţele) Schitu Măgureanu la vest, Ştirbei Vodă la nord, respectiv Brezoianu la est. Biserica Schitu Măgureanu a fost construită în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea dar, distrusă în urma unor calamităţi naturale, a fost reconstruită în 1884.

Primele lucrări ce sunt intreprinse în vederea transformării zonei mlăştinoase în parc se datorează lui Kiseleff şi sunt consemnate prin documente de arhiva privitoare la mici amenajări şi lucrările de secare a mlaştinii realizate in 1837. Cu toate acestea, un plan al Bucureştiului din 1942 semnalează faptul că la acea dată încă nu putea fi vorba de o grădină publică şi zona ce ocupă o mare întindere era încă un teren mlaştinos.

O etapă ulterioară poate fi semnalată prin trecerea întregii zone în proprietatea administraţiei oraşeneşti în 1845 urmată de planul ridicat de Boroczyn in 1846, când forma generală a lacului este conturată, iar pe suprafaţa acestuia se alfă deja insula; în acest loc se ştie că încă de pe atunci există o "cârciumă" ascunsă de un desiş de trestie.

Urmatoarea etapa importantă din istoria grădinii Cişmigiu este marcată de decizia oficială din 1850 de a se încheia lucrările de amenajare ale grădinii publice, executate conform unui proiect. Pentru aceasta, domnitorul Gheorghe Bibescu l-a însărcinat pe austriacul Fridrich Wilhelm Meyer , peisagistul baronului Hegal, directorul grădinilor imperiale austriece sosit la Bucureşti pentru amenajarea grădini Kiseleff, să întocmească planul noului spaţiu de agrement al Capitalei. Documentul ce se pastrează în urma proiectului lui Meyer este un desen axonometric (datat 1858) ce înfăţiăează propunerea pentru amenajarea grădinii. Un instrument grafic ajutător este planul topografic din 1852, a doua ediţie, sintetizată şi actualizată, a planului din 1846. In ceea ce priveşte forma generală a grădinii, aceasta suferă puţine transformări, grădina întinzându-se pe întreaga suprafaţa intrată anterior în domeniul public. Unul din elementele componente esentiale ale grădinii îl reprezintă balta existentă, a cărui forma generală Meyer o preia, organizând compoziţia noii grădini raportându-se la aceste referinţe date. Scopul amenajării parcului era acela de a oferi oraşului o zonă de promenadă publică, înverzită, uşor accesibilă pietonal şi ruptă de forfota şi praful din centrul oraşului. In 1868 cel puţin, conform descrierilor lui Ulysse de Marsillac, acest scop al grădinii fusese atins, Cişmigiul fiind şi atunci una din puţinele locuri de promenadă accesibile pietonal din centrul oraşului.

Relaţia cu oraşul. Conform proiectului lui Meyer, în relaţia grădinii cu oraşul limitele acesteia sunt puternic înverzite prin plantarea unor grupuri dese de arbori în scopul creerii unei bariere verzi ce delimita funcţional şi vizual compoziţia interioară a grădinii.

Concept. Proiectul se bazează pe o varietate de tablouri peisagere organizate fie după principiul tramei rectangulare fie urmărind forme organice; toate aceste tablouri fiind legate prin trasee sinuoase, plăcute promenadei, ce conferă o atmosferă dinamică.

Compoziţia. Principiul compoziţional este dat de combinarea unui ax longitudinal de compoziţie combinat cu o compoziţie peisageră cu forme sinuoase. Axul pincipal de compoziţie este materializat printr-o promenadă centrală, largă susţinută simetric de două alei de dimensiuni mai mici. Trasarea acestui ax a fost determinată de existenţa bisericii Schitu Măgureanu, pe platforma superioară a oraşlui, care devine un capăt de perspectivă important. Acest tip de promenadă permitea relaţia viziuală, în timpul unei plimbări, cu un număr foarte mare de persoane, susţinând astfel caracterul de loc public pentru întâlnire şi relaţii sociale al grădinii. Centrul întregii compoziţii este materializat, la intersecţia axului principal de compoziţie cu unul secundar, perpendicular pe acesta, prin plantaţia de platani, realizată dupa

o tramă rectangulară. O plantaţie deasă, ce preia într-o oarecare masură din forma generală a lacului, un arc de cerc centrat axului secundar de compoziţie şi susţinut în celălalt capăt, de un al doilea arc de cerc de dimensiuni mai mici, materializat probabil printr-un pavilion.

Este unica zonă a grădinii proiectată geometric; restul terenului este tratat liber, peisager, cu alei care urmează, în general, sinuozităţile malurilor lacului; tot liber este dispusă şi vegetaţia.

. Sugestia naturalităţii a condus la crearea unei coline artificiale, cu stînci şi peşteră. Alte amenajări executate în aceeaşi perioadă au fost cele două fîntîni acţionate mecanic, podurile de taversare a lacului, un debarcader etc. Compoziţia peisageră a grădinii, oferă, pe lângă atmosfera inedită, cu caracter romantic şi posibilitatea unei plimbări liniştite, retrase de zgomotul oraşului. Aceasta compoziţie este susţinută de Meyer prin desenul sinuos al planului şi compunerea tipurilor de vegetaţie pentru a creea contraste de culoare, de clar-obscur sau forme variate.

Elemente componente. In mod evident, mici amenjări ale terenului agrementate cu piatră naturală, obiecte decorative sau mici jocuri de apă sunt nelipsite din amenajarea grădinii. Pe vechea insulă urma a fi amenajat un mic pavilion cu funcţiune publică – prevăzut cu restaurant si orchestră. Mare parte din componentele vegetale ale grădinii (cca. 30.000 arbori şi arbuşti) au fost, în această primă etapa de amenajare, de origine locală, cu excepţia unor specii aduse de la Viena (platani, magnoliile, frasinul pletos).

În această formă, orientată spre sine (introvertită) şi protejată, prin plantaţie, de vecinătăţile sale, grădina Cişmigiu a reprezentat una dintre primele zone modernizate ale oraşului, alături de promenada şi grădina Kiselef, situate în partea de nord.

Lacul folosea vara pentru plimbări cu « gondole », iar iarna pentru patinaj; promenada largă, cu trei alei, devenise locul predilect de plimbare, deseori în sunetele fanfarei militare sau ale lăutarilor, a unei mari mase de locuitori, dornici de fi văzuţi sau de a admira toalete occidentale. Grija municipalităţii pentru menţinerea în bună stare a grădinii a determinat apariţia unuiadevărat regulament de „ordine interioară”, în care erau stipulate respticţiile impuse fiecărui vizitator.

2. Transformările de la sfîrşitul secolului al XIX-lea

Modernizarea s-a făcut însă lent, în funcţie de mijloacele tehnice existente la îndemîna primăriei, obligată, în primul rînd, la executarea lucrărilor edilitare imperios necesare. Ulrich Hoffman, care i-a urmat la conducerea lucrărilor lui Meyer, decedat la numai 38 de ani, este autorul primului proiect al Grădinii Botanice, el însuşi fiind un apreciat botanist, profesor al Universităţii bucureştene. Consolidarea malurilor lacului şi asigurarea scurgerii apei în Dîmboviţa a fost impusă de minima igienă.

Grădina era însă situată, în continuare, în mijlocul unei insule urbane de mari dimensiuni , mărginită de diferite proprietăţi, legat de străzile oraşului şi de punctele de interes ale acestuia numai prin cele două accese proiectate de Meyer şi prin cîteva spaţii dintre proprietăţi. Punerea în valoare a acestui spaţiu urban modern, prin legături cît mai numeroase cu oraşul a fost, pînă spre cel de-al doilea război mondial, una din preocupările constante ale municipalităţii. Pe bună dreptate, deschiderea unei alei spre Cişmigiu era considerată, de primărie, prin 1863, „o lucrare de înfrumuseţare a oraşului".

Transformarea cea mai importantă a grădinii, din întreaga ei istorie, a fost generată, în mod paradoxal, de modernizarea oraşului. Într-un interval de cîţiva ani - înainte şi după 1880 - Cişmigiul şi-a schimbat fundamental caracterul: dintr-un spaţiu introvertit s-a deschis spre oraş; el a devenit, astfel, parte integrantă a structurii de spaţii publice a sfîrşitului de secol, generată de apariţia noilor bulevarde şi de splaiurile Dîmboviţei (căreia i s-a rectificat traseul între 1880-1883).

Apariţia bulevardelor şi, în primul rînd, a bd. Elisabeta, a condus, prin exproprieri, la cedarea către grădina Cişmigiu a unor suprafeţe de teren aparţinînd pînă atunci unor proprietăţi private. Probabil în 1882 Wilhelm Knechtel, profesor şi el – ca şi Hoffman – la Universitate, şeful grădinilor publice a Bucureştiului, este angajat pentru „transformarea locului viran din grădina Cişmigiu dinspre bulevard". Botanistul Knechtel elaborează cîteva proiecte care conduc la modificări importante a grădinii anterioare. La solicitările repetate ale primăriei pentru „adîncirea, curăţirea, înălţarea şi întărirea malurilor lacului" şi apoi pentru „regularea şi înfrumuseţarea lacului", acesta face necesarele corecturi (regularizări) ale malurilor dar şi reduce, în 1883, suprafaţa lacului cu cca. 6000 mp. Acest fapt a permis prelungirea aleii principale, rectilinii, cu circa o treime în partea de nord, dispărînd spaţiul circular terminal anterior al acesteia. Tot el desfiinţează terminarea circulară a axului din

direcţia opusă, care nu-şi mai avea sens căci se opunea, prin forma circulară acuzată de aborii înalţi, ideii de deschidere spre spaţiul public al bulevardului Elisabeta.

Realizarea celor două bulevarde au ordonat, totodată, fără îndoială, pe cele două direcţii, limitele grădinii. Prin amenajările lui Knechtel noile terenuri au fost incluse în structura generală a acesteia. Planul din 1895-1899 arată această situaţie la un interval relativ scurt: terenul dinspre bd. Elisabeta a fost plantat şi au fost amenajate două intrări, în timp ce partea dinspre bd. Schitu Măgureanu era încă neutilizată. Cincisprezece ani mai tîrziu, în planul topografic din 1911, este indicată realizarea unei alei paralelă cu bulevardul, legată cu axul principal prin numeroase alei trasate liber, Mai vechea plantaţie de protecţie a grădinii faţă de dosurile proprietăţilor este încă prezentă. La intersecţia celor două bulevarde a fost însă realizat, în 1889, după proiectul arhitectului Montaureanu, liceul Gh. Lazăr, ca element volumetric care marchează intersecţia. Se poate aprecia că, în acest moment al existenţei Cişmigiului, partea sa vestică este mai curînd rezultatul unor amenajări de conjunctură, decît rodul unor căutări peisagere speciale.

Pînă în preajma primului război mondial echiparea grădinii s-a modernizat substanţial. Vechea împrejumuire de lemn a fost înlocuită cu una metalică, de fier forjat, aşezată pe un soclu de zidărie. Cea mai mare parte a noului grilaj, care şi porţile metalice, a fost preluat, în 1895, de la mănăstirea Sărindar. Spre sfîrşitul secolului iluminarea Cişmigiului, care se făcea încă din 1884 cu lămpi de petrol (41 utilizate vara şi 60 iarna), s-a făcut cu curent electric, odată cu introducerea iluminatului electric pe bulevardul Elisabeta.

Cele două poduri peste lac, realizate din lemn, au fost înlocuite cu cele actuale. Din aprecierea structurilor sale decorative se poate considera că cel avînd drept balustrade false trunchiuri de arbori, cu crengile împletite, executate din ciment cu armătură metalică, sunt contemporane cu podul aflat în Parcul Ioanid, putînd fi încadrat, prin urmare, în intervalul de timp dintre 1908 şi primul război mondial. Cel de-al doilea pod, cu motive clasicizante, datează, probabil, din ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea. În 1902 au fost construite serele din partea din spate a liceului Lazăr, definindu-se, astfel, suprafaţa care a rămas pînă astăzi destinată admnistraţiei şi întreţinerii Cişmigiului. În acelaşi moment al existenţei grădinii, diferitele activităţi erau adăpostite de pavilionul „de patinaj”, de un restaurant executat din lemn, un pavilion pentru fanfară.

Schimbările constructive radicale au avut loc însă în întreaga zonă care înconjoară Cişmigiul. Perioada de intensă activitate constructivă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea,

prelungită pînă la primul război mondial, a modificat complet cadrul construit în care se înscrie grădina Cişmigiu. Cea mai mare parte a terenurilor au început, treptat, să fie construite, atît cele situate de-a lungul bulevardelor nou trasate cît şi cele care delimitau Cişmigiul pe celelalte două laturi.

Tot la sfîrşitul secolului străzile îşi capătă spaţialitatea şi arhitectura caracteristice perioadei. Clădirile realizate au o arhitectură de factură eclectică (în general de inspiraţie franceză) sau, după 1900, de provenienţă tradiţională romînească. Alături de clădirile de locuit, de o mare varietate tipologică, au fost realizate şi cîteva construcţii publice impozante; dintre acestea, clădirea liceului Gh. Lazăr, amintită mai sus şi impunătoarea clădire a Ministerului Lucrărilr Publice (actualul sediu al primăriei bucureştene), realizată în arhitectură neo-romînească după proiectul lui Petre Antonescu, pe frontul bulevardului Elisabeta, reprezintă un important capăt de perspectivă din Cişmigiu.

3. Transformările pînă la cel de-al doilea război mondial

Această relaţie a grădinii cu oraşul, stabilită în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea şi primul al secolului următor, s-a dovedit a fi una temporară. Intervenţiile aduse Cişmigiului de către Knechtel nu au reprezentat decît adaptarea (minimă a) vechii configuraţii la înnoirea mult mai radicală a oraşului.S-a realizat accesul din str. Ştirbei Vodă. Acesta a fost posibil în urma cumpărării întregii proprietăţi Kreţulescu, în 1927 de către municipalitate. Cca. 2 ha din grădina din spatele palatului Kreţulescu, incluzând o mică oglindă de apă, a fost cedată Cişmigiului. Un proiect (nerealizat) din 1929 Fr. Rebhuhn – de numele căruia se leagă toate transformările importante ale Cişmigiului pînă la cel de-al doilea război mondial – propune o intrare fastuoasă dinspre Ştirbei Vodă, coborînd în terase, cu pergole, ochiuri de apă etc.

Transformări esenţiale, începînd din 1910, a suferit grădina înseşi, datorate peisagistului (german) Fr. Rebhuhn, care a conferit Cişmigiului, în cea mai mare parte, înfăţişarea actuală. În partea de nord a Cişmigiului Rebhuhn amenajează, în 1912, o grădină de trandafiri, preluînd panta lină a terenului prin trepte şi ziduri mici de piatră, pergole de lemn etc.

Cea mai importantă modificare este adusă axului de promenadă, care fusese, încă de la început, una dintre atracţiile grădinii. Aleea centrală a axului, puternic acuzată înainte prin înălţimea arborilor care o flancau, devine, prin tăierea bătrînilor copaci, un mare parter de peluză şi cîmpuri continue de aranjamente florale. Aleile laterale sunt flancate de cîte un rînd dublu de tei, tunşi în formă geometrică, rezultînd două „tuneluri" de umbră. Intercalarea unor alte esenţe crează un ritm de forme şi colori variate pe toată durara anului. Prin această remodelare a volumului de vegetaţie, axul este deschis vizual în ambele direcţii - atît spre mai vechiul capăt de perspectivă al bisericii, cît şi spre bulevard.

Întreaga parte a grădinii dintre acest ax şi bd. Schitu Măgureanu este integrată coerent în reţeaua de alei, de volume plantate şi spaţii libere. Aleea paralelă cu bulevardul, de exemplu, este plantată, pe toată lungimea ei, cu trandafiri agăţători. Dar cea mai interesantă intervenţie a lui Rebhuhn în această parte a grădinii a fost aşa-numitul rond roman, realizat în 1942-1943 pe locul unui restaurant.

Modificările aduse de Rebhuhn au condus, înainte de toate, la îmbogăţirea substanţială a compoziţiei proiectate de Meyer şi apoi de Knechtel; fără a-i aduce transformări esenţiale. Toate aceste intervenţii din prima parte a secolului au condus un control mult mai riguros al tablourilor peisagiste oferite privitorului, la extinderea considerabilă a suprafeţelor florale şi, nu în ultimul rînd, la înnoirea şi multiplicarea speciilor de arbori plantaţi. Amplasarea unor statui au contribuit la particularizarea unor zone ale grădinii. Cea mai semnificativă este cea închinată eroilor francezi din primul război mondial, opera din 1920 a lui Ion Jalea.

. Pe de altă parte, grădina şi-a diversificat punctele de interes, fiecare dintre acestea fiind particularizare prin amenajări studiate cu grijă, printr-o ierarhizare subtilă a fragmentelor, care sunt subordonate imaginii de ansamblu. Toate aceste intervenţii au condus la o nouă configuraţie generală a Cişmigiului, care şi a căpătat o coerenţă diferită de cea anterioară.

4. După cel de-al doilea război mondial

După cel de-al doilea război mondial grădina Cişmigiu traversează o perioadă de stabilitate. Puţine şi nesemnificative modificări au fost aduse ambianţei generale stabilită de Rebhuhn; aceasta s-a dovedit a fi expresia aspiraţiilor estetice contemporane.

Restaurantul Monte Carlo a fost reconstruit într-o formă puţin potrivită, din beton, ocupînd, împreună cu terasele sale, întreaga insulă, dintr-o exagerată apreciere a acestei funcţiuni.Cîteva locuri de joacă pentru copii, fără amenajări adaptate, particularizate, au fost amplasate în locuri nepotrivite, separate prin garduri de plasă metalică de restul grădinii, fapt care alterează local calitatea spaţiului.

Cişmigiul a rămas şi astăzi, aşa cum a fost şi în momentul înfiinţării sale, unicul spaţiu verde amenajat din centrul oraşului. Ca nici unul dintre parcurile şi grădinile apărute ulterior, Cişmigiul a fost un barometru sensibil al devenirii oraşului; el a preluat, prin adaptări succesive, mereu noi funcţiuni, integrîndu-le într-un ansamblu care a fost reglat permanent în raport cu aceste destinaţii dar şi cu transformările importante ale contextului urban. A rezultat, astfel, o suprapunere a momentelor diferite ale artei peisagere.

Vegetaţia grădinii este, de exemplu, o combinaţie de vegetaţie aparţinînd, în proporţii diferite, tuturor etapelor pe care le-a parcurs amenajarea: copaci bătrîni, dintre care cîţiva sunt protejaţi prin lege, pot fi întîlniţi alături de vegetaţie mai recentă; se păstrează, totodată, fragmente din plantaţia iniţială, dispusă geometric, adiacentă axului.

Prezenţa (deosebită) specială a grădinii Cişmigiu în Bucureşti nu va depinde, prin urmare, de acum înainte, de restaurarea într-o anumită formă pe care a avut-o într-o perioadă istorică, ci de păstrarea caracterului său, sedimentat în timp. Evitarea intervenţiilor agresive, micile adaptări pe care le va impune evoluţia vieţii urbane ca şi, bineînţeles, o atentă şi continuă întreţinere a plantaţiei vor asigura existenţa sa viitoare.

5. Concluzii

a. Suprafaţa grădinii. Din acest punct de vedere au fost semnalate cele trei mari perioade, în care suprafaţa grădinii a fost modificată:

- momentul iniţial, al amenajării Cişmigului, în care suprafaţa a fost, în linii mari, aceea a bălţii existente şi a terenurilor imediat învecinate, avînd un accentuat caracter de mlaştină (cca. 14 ha)

- perioada sfîrşitul secolului al XIX-lea cînd, prin realizarea bulevardelor Elisabeta şi, puţin mai tîrziu, Schitu Măgureanu, grădina s-a extins pînă la aceste artere importante ale oraşului

- ultima etapă a extinderii a fost în a doua jumătate a anilor 30 a secolului al XX-lea, cînd a fost inclusă o suprafaţă de cca. 2 ha din grădina Palatului Kreţulescu şi cînd s-a realizat intrarea în Cişmigiu din partea sa de nord, prin str. Ştirbei Vodă.

b. Relaţiile cu oraşul. Înfiinţată ca grădină publică în zona centrală a oraşului, legăturile cu acesta au fost, de-a lungul timpului, esenţiale pentru scopul creerii sale. Pe de altă parte tebuie semnalată includerea sa în ansamblul de spaţii publice urbane la sfîrşitul secolului al XIX-lea, cu trasarea bulevardelor.

c. Ansamblul compoziţiei. Ca şi celelalte aspecte semnalate mai sus, compoziţia urbanistică şi peisageră a suferit transformări în timp. Trebuie subliniat faptul că fiecare din amenajări – fie cea iniţială, fie cele adăugate ulterior – s-au înscris într-o estetică a momentului, a epocii. Prin urmare, ansamblul rezultat al grădini Cişmigiu reflectă estetici succesive, materializate într-o structură peisageră care, astfel, prezintă un interes aparte ca şi o valoare semnificativă, ca sinteză articulată a momentelor respective. Pe de altă parte, trebuie subliniat faptul că toate aceste modificări au fost adăugate celei iniţiale, a peisagistului austriac Meyer. Ele gravitează, de fapt, în jurul nucleului iniţial al grădinii. Compoziţia acestuia, rezultată din îmbinarea unui fragment riguros geometric şi celălalt liber, cu caracter peisager, este frecvent întîlnită la mijlocul secolului al XIX-lea. La fel de frecvente sunt utilizarea grotelor, a stîncilor, a reliefului variat realizat artificial. Elementele menţinute pînă azi – axul liniar orientat spre biserica Schitu Măgureanu (chiar dacă a suferit modificări importante din punctu de vedere al configuraţiei sale.

d. Funcţiunile. Şi din acest punct de vedere, istoricul grădinii Cişmigiu scoate în evidenţă caracterul urban al funcţionalătăţii sale, prin destinaţii legate, în cea mai mare parte, de viaţa cotidiană a locuitorilor de vîrste diferite: promenadă, odihnă, petreceri populare, alimentaţie publică (unul dintre punctele fixe fiind locul numit „Monte Carlo” de pe insulă), patinaj. Aceste destinaţii au avut, în timp, amenajări sau chiar construcţii speciale. Periodic au avut loc manifestări de interes orăşenesc mai larg: diferite expoziţii, concerte etc. Este foarte probabul ca ultimele amenajări (din punct de vedere cronologic) să fie cele destnate copiilor – locuri de joacă, echipate chiar cu dotări dintre cele mai noi.

Bibliografie :

- G. Potra, „Bucurestiul de ieri”
- Giurescu, „Istoria Bucurestiului”
- N. Vatmanu, „Istoria Bucurestiului”
- Rica Marcus, „Parcuri si gradini in Romania”
- George Costescu, „Bucuresti vechiul regat”
- Bucuresti ghid 1962
- Boabe de grau – revista de cultura – iulie 1932
- Bucuresti ghid oficial cu 20 de harti pt orientare
- Ghidul Bucurestilor

.